

Alianța Organizațiilor pentru
Persoane cu Dizabilități
din Republica Moldova

Raport pentru ciclul IV al Evaluării Periodice Universale Republica Moldova

CHIȘINĂU - IULIE 2026

CUPRINS

1. Introducere	3
2. Egalitate, nediscriminare și acces la justiție	5
3. Accesibilitate universală (fizică, digitală și informațională)	7
4. Educație incluzivă și prevenirea excluderii educaționale	9
5. Muncă, protecție socială și viață independentă	12
6. Acces la servicii de sănătate și reabilitare	15
7. Participarea la viața publică	17
Referințe	19

1. INTRODUCERE

1.1 ORGANIZAȚIILE SEMNATARE

Prezentul raport a fost elaborat în cadrul ciclului III de Evaluare Periodică Universală (Universal Periodic Review – UPR) de către Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova (AOPD), o rețea națională care reunește 60 de organizații ale societății civile, care promovează și apără drepturile persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova[1].

Documentul reflectă expertiza colectivă a organizațiilor Alianței Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități:

- Instituția Publică „Keystone Moldova”;
- Asociația Obștească „Alianța pentru Dolna”;
- Asociația Obștească „Asociația Surzilor din Republica Moldova”;
- Asociația Obștească „Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități”;
- Asociația Obștească „Depășim Prejudecăți”;
- Asociația Obștească „Fiecare Contribuie Pentru Schimbare”;
- Asociația Obștească „INFONET”;
- Asociația Obștească „Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova”;
- Asociația Obștească „Inclusiv EU”;
- Asociația Obștească Centrul de reabilitare medico-socială pentru persoane cu vedere slabă „Low Vision”;
- Asociația Obștească „MOTIVAȚIE” din Moldova;
- Asociația Obștească „Radiovision”;
- Asociația Obștească „SOS Autism”.

1.2 CONTEXT GENERAL

În cadrul celui de-al treilea ciclu UPR, Republica Moldova a prezentat raportul național A/HRC/WG.6/40/MDA/1[2], evidențiind progrese în domeniul drepturilor omului inclusiv și a procesului de incluziune și drepturilor persoanelor cu dizabilități. Guvernul Republicii Moldova atestă progrese în consolidarea cadrului legal și de implementare a documentelor de politici, armonizarea legislației la standardele internaționale pentru respectarea drepturilor fundamentale ale omului.

Cu toate acestea, monitorizarea implementării cadrului legal și de politici privind incluziunea persoanelor cu dizabilități indică existența unor discrepante în gradul de implementare a politicilor sociale, mecanisme insuficiente de aplicare a prevederilor legale, resurselor financiare insuficiente pentru atingerea rezultatelor planificate și un nivel insuficient de pregătire a profesioniștilor pentru a aplica o abordare bazată pe drepturi față de persoane cu dizabilități. În acest context circa 160.000[3] de persoanele cu dizabilități nu resimt îmbunătățiri a calității vieții, din cauza resurselor insuficiente, accesului limitat la servicii sociale, educaționale, de sănătate, ocupare a forței de muncă, participare și viața publică.

Raportul prezintă provocările cu care se confruntă persoanele cu dizabilități din Republica Moldova în toate sferele vieții, precum și recomandările pentru măsurile necesare a fi întreprinse de Guvern pentru a asigura respectarea drepturilor acestora.

2. EGALITATE, NEDISCRIMINARE ȘI ACCES LA JUSTIȚIE

(RECOMANDĂRI: 127.56, 127.57, 127.191)

- 2.1** Republica Moldova a continuat consolidarea cadrului normativ și instituțional în domeniul prevenirii și combaterii discriminării, inclusiv prin activitatea Consiliului pentru Egalitate, instituția responsabilă de examinarea plângerilor și constatarea faptelor de discriminare în diverse domenii ale vieții publice.
- 2.2** Implementarea efectivă a garanțiilor privind egalitatea și nediscriminarea rămâne limitată. Persoanele cu dizabilități continuă să întâmpine bariere procedurale, informaționale și instituționale în accesul la mecanisme eficiente de protecție și remediere, contrar obligațiilor asumate de Republica Moldova în temeiul articolelor 5 și 13 ale CRPD.
- 2.3** Datele Consiliului pentru Egalitate indică faptul că dizabilitatea rămâne un criteriu relevant în cauzele de discriminare examinate. În anul 2025, accesul la bunuri și servicii disponibile publicului a constituit al doilea domeniu ca frecvență a faptelor de discriminare constatate, fiind identificate 15 situații în care persoane sau grupuri de persoane au fost restricționate sau excluse de la utilizarea serviciilor publice. [4]
- 2.4** Deciziile Consiliului pentru Egalitate au caracter de recomandare, iar statul nu dispune de un mecanism eficient de asigurare a executării lor. Din cele 104 recomandări și prescripții formulate de Consiliu în baza celor 53 de decizii de constatare adoptate în 2024, doar 40 au fost implementate, 23 rămân sub monitorizare, iar 40 nu au fost implementate[5]. Contestarea în instanță a devenit un factor de blocare a implementării: în anul 2025, au fost contestate în contencios administrativ soluțiile Consiliului pe marginea a 49 dosare, dintre care 17 – de către persoane juridice de drept public. Astfel, autoritățile publice, care ar trebui să asigure implementarea standardelor de egalitate, recurg ele însele la contestare, amânând cu ani restabilirea în drepturi a victimelor discriminării.
- 2.5** Accesul efectiv la justiție rămâne limitat pentru persoanele cu dizabilități, în special din cauza lipsei formelor accesibile de comunicare și informare, inclusiv limbajul mimico-gestual, limbajul Braille, formate ușor de citit și înțeles și a serviciilor de suport.
- 2.6** Aplicarea legislației anti-discriminare rămâne neuniformă, iar mecanismele de remediere nu asigură în toate cazurile soluții eficiente și accesibile pentru persoanele afectate de discriminare.

2.7 Accesul persoanelor cu dizabilități la asistența juridică garantată de stat[6], în special al persoanelor cu dizabilități psihosociale și intelectuale, rămâne limitat. Datele disponibile indică faptul că persoanele cu dizabilități reprezintă aproximativ 3% din totalul cazurilor asistate de birourile Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat în 2022, iar peste 65% dintre beneficiarii cu dizabilități în perioada 2022–2023 au fost persoane cu dizabilitate mintală.[7]

2.8 Se mențin bariere privind acomodarea rezonabilă și adaptările instituționale în procesul de acordare a asistenței juridice garantate de stat, precum și competențe insuficiente a angajaților pentru lucrul cu persoane cu dizabilități psihosociale și intelectuale.

2.9 Recomandări:

2.9.1 Consolidarea mecanismului de executare a deciziilor Consiliului pentru Egalitate și instituirea unor măsuri concrete împotriva tergiversării implementării acestora, în special de către autoritățile și instituțiile publice, inclusiv prin: stabilirea unor termene obligatorii de conformare, raportare publică a gradului de implementare și sancțiuni pentru neexecutare;

2.9.2 Consolidarea aplicării efective a legislației anti-discriminare și a mecanismelor de remediere, în conformitate cu articolele 5 și 13 ale CRPD;

2.9.3 Introducerea obligației de asigurare a formelor accesibile de comunicare și informare în toate procedurile de acces la justiție și servicii de asistență juridică, inclusiv limbaj mimico-gestual, limbajul Braille și formate ușor de citit și înțeles;

2.9.4 Dezvoltarea și implementarea serviciilor de interpretare și video-interpretare la distanță pentru facilitarea accesului persoanelor cu deficiențe de auz la justiție și la serviciile publice;

2.9.5 Instituirea obligativității formării specializate continue pentru avocații și parajuriști care acordă asistență juridică garantată de stat persoanelor cu dizabilități, inclusiv în lucrul cu persoane cu dizabilități psihosociale și intelectuale;

2.9.6 Asigurarea implementării efective a acomodării rezonabile în toate etapele procedurilor de acces la justiție și asistență juridică garantată de stat;

2.9.7 Să elaboreze și să aprobe mecanisme concrete de implementare a cadrului legal privind sprijinul în luarea deciziilor, asigurând că acesta înlocuiește efectiv măsurile de substituire a deciziei (tutela), și să asigure formarea funcționarilor publici și a personalului instituțiilor responsabile pentru aplicarea lui.

3. ACCESIBILITATE UNIVERSALĂ (FIZICĂ, DIGITALĂ ȘI INFORMAȚIONALĂ)

(RECOMANDĂRI: 127.196)

- 3.1** În pofida angajamentelor asumate de Republica Moldova în temeiul Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și al recomandărilor anterioare, accesibilitatea universală continuă să reprezinte o barieră majoră pentru exercitarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, cu obstacole persistente în mediul fizic, informațional, transport și accesul la servicii.
- 3.2** Persoanele cu dizabilități întâmpină dificultăți în accesare a serviciilor publice, sociale, medicale, educaționale, culturale, etc., din cauza barierelor arhitecturale. Acestea nu asigură nici minimum standarde de adaptare a condițiilor de accesibilitate; rampe de acces conforme, grupuri sanitare adaptate, indicatori de informare și a altor adaptări necesare pentru asigurarea accesului independent și sigur a persoanelor cu dizabilități.
- 3.3** Accesibilitatea redusă a infrastructurii publice afectează exercitarea drepturilor politice. În 2025, doar 112 din 1.974 de secții de votare evaluate (5,67%) au fost considerate accesibile, în timp ce 65,6% au fost clasificate ca complet inaccesibile, evidențiind bariere semnificative în exercitarea dreptului la vot în condiții de egalitate. [8]
- 3.4** Transportul public rămâne o barieră structurală pentru incluziunea socială. Persoanele cu dizabilități raportează dificultăți în utilizarea transportului urban și interurban, inclusiv în deplasarea către locul de muncă, instituții de învățământ și alte localități, ceea ce limitează accesul la educație, ocupare și servicii esențiale.[9]
- 3.5** Accesul la informații publice rămâne limitat pentru persoanele cu deficiențe de auz și vedere, din cauza disponibilității reduse a interpretării în limbajul semnelor, subtitrării și altor forme accesibile de comunicare.

3.6 Dezvoltarea serviciilor publice electronice nu a fost însoțită de mecanisme suficiente de monitorizare și evaluare a conformității cu standardele internaționale de accesibilitate web. Cadrul normativ actual nu sancționează nerespectarea cerințelor de accesibilitate pentru website-urile instituțiilor și serviciilor electronice publice (WCAG)[10] astfel persistă riscul excluderii utilizatorilor de tehnologii asistive.

3.7 Accesibilitatea rămâne implementată inegal în toate domeniile analizate. Deși cadrul normativ și angajamentele existente sunt în vigoare, implementarea practică este incompletă, iar barierele persistente continuă să limiteze participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în viața publică, socială și economică.

2.8 Recomandări:

3.8.1 Instituirea unui mecanism național unic de monitorizare, sancționare și control al accesibilității infrastructurii publice, cu competențe clare de evaluare, raportare și aplicare a măsurilor corective în caz de neconformitate;

3.8.2 Asigurarea implementării obligatorii a standardelor de accesibilitate fizică în toate clădirile publice, inclusiv prin termene clare de conformare și alocarea resurselor bugetare necesare;

3.8.3 Elaborarea și implementarea unui program național de accesibilizare a transportului public urban și interurban, inclusiv adaptarea vehiculelor, stațiilor și informațiilor pentru pasageri;

3.8.4 Introducerea unui sistem de audit periodic al accesibilității digitale a serviciilor publice, în conformitate cu standardele WCAG 2.1/2.2 nivel AA și unui mecanism de sancționare a încălcărilor;

3.8.5 Asigurarea accesibilității informațiilor și comunicărilor oficiale de interes public prin interpretare în limbaj mimico-gestual, subtitrare și alte forme accesibile de comunicare, inclusiv în situații de urgență;

3.8.6 Consolidarea capacității instituționale prin instruirea obligatorie a personalului public privind accesibilitatea universală și prevederile Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, în special Articolul 9.

4. EDUCAȚIE INCLUZIVĂ ȘI PREVENIREA EXCLUDERII EDUCAȚIONALE

(RECOMANDĂRI: 127.156, 127.154)

- 4.1** În ultimul deceniu au fost înregistrate progrese în educația incluzivă, numărul copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES) incluși în sistemul de învățământ crescând de la 5.481 în 2013 la 10.962 în 2023, iar în 2023/2024, 95,1% dintre aceștia erau integrați în învățământul general.[11]
- 4.2** Progresele au fost susținute prin consolidarea serviciilor de suport educațional și a cadrului de politici publice, inclusiv prin aprobarea și implementarea Programului Național de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024 –2027[12], instituirea Consiliului Consultativ pentru educație incluzivă, investiții în infrastructura școlară și asigurarea copiilor cu dizabilități de vedere și auz cu tehnologii asistive, cu sprijinul partenerilor de dezvoltare.
- 4.3** Cu toate acestea, implementarea educației incluzive rămâne neuniformă, fiind orientată în multe cazuri spre integrarea fizică a elevilor, fără asigurarea participării efective la procesul educațional, în contextul insuficienței aplicării unui curriculum adaptat nevoilor educaționale ale elevilor, lipsei materialelor educaționale adaptate insuficienței serviciilor de suport educațional individualizat.[13]
- 4.4** Se mențin disparități semnificative între mediul urban și rural în accesul la servicii educaționale de calitate, determinate de insuficiența resurselor umane formate să asigure suport în educație (cadre didactice de sprijin, psihologi, psihopedagogi și logopezi) și de distribuția neuniformă și insuficiența serviciilor de suport, inclusiv în ceea ce privește continuitatea sprijinului educațional, suport în tranziția copiilor la următoarele trepte de educație, orientarea vocațională și ghidarea în carieră a elevilor cu dizabilități.

-
- 4.5** Copiii cu dizabilități senzoriale continuă să întâmpine bariere în accesul la educație, determinate de insuficiența (mai mult lipsa) translatorilor în limbaj mimico-gestual și materialelor în limbajul Braille, utilizarea limitată a sisteme de comunicare alternative și accesul insuficient la tehnologii asistive, insuficiența serviciilor de instruire privind utilizarea acestora, lipsa serviciilor de mentenanță și reparație a tehnologiilor asistive.
- 4.6** Persistă dificultăți în asigurare a transportului școlar adaptat, astfel copiii cu dizabilități fizice învață la domiciliu.
- 4.7** Există o dificultate de asigurare a studiilor profesionale la toate colegiile, centre de excelență, pentru elevi care au studiat conform Planului Educațional Individualizat (conform curriculum modificate).
- 4.8** Cooperarea dintre sistemele educației, sănătății și protecției sociale rămâne insuficient dezvoltată, limitând un parcurs educațional integrat și asigurarea cu serviciile de sprijin necesare.
- 4.9 Recomandări:**
- 4.9.1** Asigurarea unui număr suficient de cadre de sprijin specializate (la nivel național, inclusiv în mediul rural);
- 4.9.2** Consolidarea implementării educației incluzive, cu accent pe participarea deplină a elevilor și nu doar integrarea lor fizică în școală;
- 4.9.3** Dezvoltarea și standardizarea curriculumului adaptat, a materialelor educaționale accesibile, inclusiv pentru copii cu dizabilități senzoriale, intelectuale și multiple;
- 4.9.4** Reducerea disparităților teritoriale în accesul la servicii de suport educațional, prin alocarea echitabilă de resurse și consolidarea capacităților autorităților publice locale;
- 4.9.5** Consolidarea pregătirii cadrelor didactice, elevilor și familiilor în utilizarea limbajului mimico-gestual, sistemului Braille și a tehnologiilor asistive;
- 4.9.6** Dezvoltarea serviciilor de orientare și ghidare vocațională și facilitarea tranziției elevilor cu dizabilități către învățământul profesional și piața muncii;
- 4.9.7** Consolidarea cooperării și interoperabilității dintre sistemele educației, sănătății și protecției sociale pentru asigurarea unui parcurs educațional integrat al copiilor cu dizabilități;

-
- 4.9.8** Asigurarea transportului școlar adaptat și a tehnologiilor asistive necesare participării efective la educație;
- 4.9.9** Consolidarea mecanismelor de monitorizare și evaluare a calității educației incluzive, cu accent pe rezultatele educaționale și participarea efectivă a copiilor;
- 4.9.10** Modificarea cadrului normativ pentru asigurarea educației incluzive a copiilor cu dizabilități în toate nivelurile de educație, inclusiv: învățământul preșcolar; învățământul profesional tehnic; educația copiilor cu cerințe educaționale speciale la domiciliu/la distanță; educația copiilor cu dizabilități severe sau multiple, inclusiv dizabilități senzoriale și tulburări din spectrul autist;
- 4.9.11** Alocarea resurselor suficiente pentru implementarea tuturor acțiunilor Programului Național de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024–2027;
- 4.9.12** Revizuirea mecanismului de finanțare a educației incluzive, prin majorarea alocațiilor în funcție de nevoile educaționale individualizate și nivelul de suport necesar pentru copiii cu CES și dizabilități;
- 4.9.13** Elaborarea unui mecanism intersectorial de colectare a datelor statistice privind copiii și tinerii cu dizabilități din sistemul educațional;
- 4.9.14** Integrarea dizabilității în indicatorii de implementare a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă privind reducerea inegalităților în domeniul educației.

5. MUNCĂ, PROTECȚIE SOCIALĂ ȘI VIAȚĂ ÎNDEPENDENTĂ

(RECOMANDĂRI: 127.193, 127.197, 127.198; 127.137)

- 5.1** Republica Moldova a continuat dezvoltarea politicilor și măsurilor destinate incluziunii socio-economice a persoanelor cu dizabilități, inclusiv prin servicii de suport în angajare, măsuri de stimulare a angajatorilor pentru crearea locurilor de muncă și angajarea persoanelor cu dizabilități, organizarea campaniilor de informare privind locurile de muncă disponibile, capacitatea specialiștilor structurilor de ocupare a forței de muncă privind măsurile și metodele de lucru cu persoanele care necesită suport sporit pentru angajare.
- 5.2** Participarea persoanelor cu dizabilități pe piața muncii rămâne redusă. În 2024, rata de ocupare a fost de 17,5% (față de 46,2% pentru persoanele fără dizabilități), iar rata de participare la forța de muncă de 18,4% (față de 48,1%). [14]
- 5.3** Decalajul de ocupare nu se explică prin absența măsurilor, ci prin nefuncționalitatea lor. Deși cadrul legal prevede măsuri active – subvenții pentru angajare, pentru crearea și acomodarea rezonabilă a locului de muncă – prin intermediul acestora sunt plasate anual doar circa 224 de persoane cu dizabilități, din 1,5 mii care figurau ca aflate în căutarea unui loc de muncă, dintr-un total de 160 de mii de persoane cu dizabilități. (2024)[15]
- 5.4** Prestațiile sociale destinate persoanelor cu dizabilități rămân insuficiente pentru asigurarea unui trai decent. În 2024, pensia medie de dizabilitate a acoperit aproximativ 89% din minimul de existență, iar pensiile minime au rămas semnificativ sub acest prag.[16] Conform Studiului Gospodăriilor casnice, familiile cu persoanele cu dizabilități și familiile persoanelor cu dizabilități, au declarat că condițiile de viață sunt mai puțin bune cu 11,7 % față de gospodăriile casnice unde nu sunt persoane cu dizabilități.

-
- 5.5** Prestațiile sociale sunt fragmentate și nu sunt corelate nici cu minimul de existență, nici cu costurile suplimentare generate de dizabilitate.[17] Cuantumul minim al pensiei de dizabilitate acoperă minimul de existență într-o proporție și mai mică decât mărimea medie a pensiei de dizabilitate. [18]
- 5.6** Ministerul Muncii și Protecției Sociale a implementat Reforme sistemului de Protecție sociale "Restart" prin dezvoltarea sistemului de administrare locala a domeniului de protecție sociale, echiparea structurilor teritoriale, consolidarea competențelor angajaților.
- 5.7** Însă serviciile sociale de suport în comunitate pentru persoanele cu dizabilități, sunt insuficiente pentru a asigura suport în traiul independent, dezvoltarea abilităților de viață.
- 5.8** Circa 1900 de persoane cu dizabilități intelectuale sunt plasate în instituții rezidențiale ceea ce contravine prevederilor Convenției ONU pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități.
- 5.9** Serviciul social "Asistență personală" este insuficient, fiind asigurat doar 50% din numărul total de cereri din partea persoanelor cu cu dizabilități care așteaptă în rând pentru acest serviciu.
- 5.10** Persistă dificultăți semnificative în dezvoltarea serviciilor sociale pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale, cu disparități majore între raioane privind disponibilitatea și acoperirea acestora.[19]
- 5.11** În ansamblu, accesul limitat la piața muncii, riscul sporit de sărăcie și acoperirea insuficientă a serviciilor de suport reprezintă obstacole majore pentru incluziunea socială și economică a persoanelor cu dizabilități.

5.8 Recomandări:

- 5.8.1** Dezvoltarea mecanismului de colectare, analiză și raportare a datelor privind ocuparea și veniturile persoanelor cu dizabilități, dezagregate pe tip de dizabilitate, sex, vârstă și mediu de reședință;
- 5.8.2** Elaborarea mecanismului de aplicare a cotei obligatorii de angajare a persoanelor cu dizabilități;
- 5.8.3** Elaborarea regulamentului privind adaptarea rezonabilă și crearea locurilor de muncă accesibile pentru persoanele cu dizabilități;
- 5.8.4** Dezvoltarea și implementarea unui pachet de măsuri stimulative pentru angajatori în vederea creării și menținerii locurilor de muncă pentru persoane cu dizabilități.
- 5.8.5** Extinderea serviciilor de angajare asistată la nivel național;

-
- 5.8.6** Aprobarea Programului național de dezvoltare a antreprenoriatului social și a cadrului legal privind antreprenoriatul social în Republica Moldova;
- 5.8.7** Acordarea facilităților fiscale antreprenoriatului social, pentru o dezvoltare durabilă și de impact;
- 5.8.8** Revizuirea metodologiei de estimare a minimului de existență și a venitului minim garantat pentru persoanele cu diferite tipuri și grade de dizabilitate, în vederea elaborării unor politici eficiente de combatere a sărăciei;
- 5.8.9** Asigurarea resurselor financiare pentru suportul persoanelor cu dizabilități și familiilor cu persoane cu dizabilități să acopere costurile legate de dizabilități;
- 5.8.10** Să elaboreze și să aprobe, până în 2028, o metodologie de calculare a costurilor suplimentare generate de dizabilitate și să coreleze prestațiile sociale cu minimul de existență, asigurând indexarea anuală a acestora în raport cu rata inflației, precum și să elimine excluderea discriminatorie de la alocația de îngrijire a persoanelor a căror dizabilitate severă a fost stabilită după vârsta de 23 de ani, în conformitate cu decizia Consiliului pentru Egalitate nr. 216/22;
- 5.8.11** Aprobarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, prin care se va asigura incluziv extinderea, diversificarea și consolidarea serviciilor comunitare: asistență personală locuință protejată, casă comunitară;
- 5.8.12** Elaborarea Programului de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale pentru accelerarea procesului de dezinstituționalizare;
- 5.8.13** Dezvoltarea unui Program național de vouchere pentru asigurarea persoanelor cu dizabilități cu tehnologii asistive, terapii pentru copii cu Tulburări ale Spectrului Autist;
- 5.8.14** Crearea serviciilor regionale pentru asigurarea persoanelor cu dizabilități cu echipamente asistive, inclusiv evaluarea necesităților, furnizarea, mentenanța și serviciile de arendă;
- 5.8.15** Asigurarea sustenabilității serviciilor sociale dezvoltate de organizațiile necomerciale prin aprobarea metodologiei de calcul al costurilor și dezvoltarea mecanismelor de contractare a serviciilor sociale;
- 5.8.16** Dezvoltarea unui mecanism de asigurare a persoanelor cu dizabilități cu locuințe adaptate și accesibile.

6. ACCES LA SERVICII DE SĂNĂTATE ȘI REABILITARE

- 6.1** Republica Moldova a continuat procesul de digitalizare a sistemului de sănătate prin aprobarea Programului național de digitalizare și inovare în sănătate 2025–2030[20], și consolidarea cadrului normativ pentru dezvoltarea telemedicinei. Aceste măsuri creează premise pentru îmbunătățirea accesului la servicii medicale, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități și populația din mediul rural.
- 6.2** Instituirea cadrului normativ pentru dezvoltarea telemedicinei deschide oportunități pentru extinderea serviciilor medicale la distanță și îmbunătățirea accesului echitabil la asistență medicală, în special pentru persoanele cu dizabilități și populația din mediul rural.
- 6.3** Accesul la serviciile medicale, însă rămâne limitat, în special pentru persoanele din mediul rural, unde disponibilitatea serviciilor specializate de diagnostic, tratament și reabilitare este redusă. [21]
- 6.4** Republica Moldova a inițiat Reforma administrativ teritorială și Reforma în sănătate, prin care reduce structurile autorităților publice locale și reduce numărul centrelor medicilor de familie la nivel rural, ceea ce limitează accesul persoanelor cu dizabilități la servicii de sănătate.
- 6.5** Persoanele cu dizabilități întâmpină dificultăți privind accesul la medicamente compensate, dispozitive medicale consumabile, igienice (scutece, etc). Persoanele cu dizabilități sunt insuficient asigurate cu tratamente de lungă durată, în special în cazul afecțiunilor severe și al bolilor rare, ceea ce generează costuri ridicate suportate din resurse proprii. [22]
- 6.6** Serviciile de reabilitare medicală și funcțională rămân insuficient dezvoltate și inegal distribuite, limitând accesul la recuperare și la servicii specializate de reabilitare.
- 6.7** Persistă lacune în asigurarea persoanelor cu dizabilități cu tehnologii asistive, determinate de mecanisme fragmentate de evaluare, finanțare și coordonare între instituțiile responsabile.[23]
- 6.8** Capacitățile personalului medical privind comunicarea accesibilă și acomodarea rezonabilă necesită în continuare consolidare.

6.8 Recomandări:

- 6.8.1** Interconectarea sistemelor informaționale privind serviciile medicale, sociale și educaționale acordate persoanelor cu dizabilități pentru eficientizarea suportului oferit;
- 6.8.2.** Asigurarea accesului echitabil la servicii medicale și de reabilitare pentru persoanele cu dizabilități, inclusiv prin dezvoltarea serviciilor specializate în toate regiunile țării;
- 6.8.3.** Elaborarea unui program național de dezvoltare a serviciilor de intervenție timpurie în copilărie și a serviciilor de reabilitare pentru persoanele cu dizabilități;
- 6.8.4.** Integrarea criteriilor de accesibilitate fizică și informațională în procesul de acreditare a instituțiilor și serviciilor medicale;
- 6.8.5.** Integrarea dimensiunii dizabilității în indicatorii de performanță ai prestatorilor de servicii medicale;
- 6.8.6.** Includerea serviciilor medicale specializate la domiciliu pentru persoanele cu dizabilități severe, inclusiv transportul necesar, în lista serviciilor compensate de CNAM;
- 6.8.7.** Dezvoltarea unei proceduri eficiente și confidențiale de transmitere a informațiilor medicale privind persoanele cu probleme de sănătate mintală între instituțiile medicale de diferite niveluri;
- 6.8.8.** Integrarea necesităților suplimentare ale persoanelor cu dizabilități (transport, medicamente, servicii de suport) în mecanismele de asigurare medicală;
- 6.8.9** Asigurarea accesului la servicii de sănătate pentru persoane cu dizabilități în contextul Reformei administrativ teritoriale și Reformei în Sănătate (în lipsa transportului adaptat și resurselor limitate, persoanele cu dizabilități nu vor putea accesa servicii de sănătate din alte localități și raioane);
- 6.8.10** Asigurarea persoanelor cu dizabilități cu dispozitive medicale speciale, medicamente compensate calitative, consumabile (scutece, igiene, etc);
- 6.8.11** Extinderea serviciilor de reabilitare medicală și funcțională bazate pe comunitate, inclusiv în mediul rural;
- 6.8.12** Consolidarea formării inițiale și continue a personalului medical privind drepturile persoanelor cu dizabilități, comunicarea accesibilă și acomodarea rezonabilă;
- 6.8.13** Dezvoltarea mecanismelor de informare accesibilă privind drepturile pacienților, serviciile medicale disponibile și modalitățile de acces la acestea.

7. PARTICIPAREA LA VIAȚA PUBLICĂ

- 7.1 Republica Moldova a inițiat elaborarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026–2030[24], document strategic destinat consolidării cadrului național al politicilor în domeniu, dar până în prezent Programul nu a fost aprobat.
- 7.2 Implementarea Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități este lentă. Lipsesc mecanisme de coordonare interinstituțională pentru implementarea CRPD și punctelor focale desemnate la nivel de autorități publice, responsabile pentru implementarea politicilor de incluziune.
- 7.3 Mecanismul independent de monitorizare prevăzut la articolul 33 alin. (2) și (3) din CRPD, nu este instituit.
- 7.4 Participarea persoanelor cu dizabilități și a organizațiilor acestora la elaborarea, implementarea și monitorizarea politicilor publice rămâne limitată, consultările fiind adesea formale și fără mecanisme clare de valorificare a contribuțiilor. De asemenea, participarea la viața politică rămâne redusă, inclusiv în procesele electorale și în exercitarea funcțiilor electivă.[25]
- 7.5 Deficiențele de accesibilitate ale secțiilor de votare și ale proceselor electorale limitează exercitarea în condiții de egalitate a dreptului la vot.
- 7.6 Recomandări
- 7.6.1 Instituirea mecanismului independent de monitorizare prevăzut la art. 33 alin. (2) și (3) din CRPD;
- 7.6.2 Desemnarea punctelor focale privind drepturile persoanelor cu dizabilități în cadrul autorităților administrației publice centrale și locale;
- 7.6.3 Instituirea unui mecanism permanent de coordonare a implementării CRPD, cu participarea organizațiilor persoanelor cu dizabilități;

-
- 7.6.4** Asigurarea consultării efective a organizațiilor persoanelor cu dizabilități în toate etapele elaborării, implementării și monitorizării politicilor publice;
 - 7.6.5** Adoptarea măsurilor necesare pentru promovarea participării persoanelor cu dizabilități la viața politică, inclusiv în calitate de candidați și reprezentanți aleși;
 - 7.6.6** Asigurarea accesibilității proceselor electorale, secțiilor de votare și materialelor electorale, în conformitate cu standardele de accesibilitate.

REFERINȚE

- [1] Alliance of Organizations for Persons with Disabilities www.aopd.md
- [2] Stat UPR Report <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/md-index>
- [3] Situație Persoanelor cu dizabilități în Moldova, conform datelor Biroului Național de Statistică
- [4] Raport general privind situația în domeniul prevenirii și combaterii discriminării în Republica Moldova https://egalitate.md/wp-content/uploads/2021/01/Consiliul_pentru_egalitate_Raport_2025-1.pdf
- [5] https://egalitate.md/wp-content/uploads/2021/01/Consiliul_pentru_egalitate_Raport_2025-1.pdf
- [6] Regulamentului aprobat prin Ordinul Ministerului Justiției nr. 18 din 24.01.2008, publicat în Monitorul Oficial nr. 21-24/49 din 01.02.2008
Regulamentului aprobat prin Ordinul Ministerului Justiției nr. 18 din 24.01.2008, publicat în Monitorul Oficial nr. 21-24/49 din 01.02.2008,
- [7] Raport de monitorizarea privind asistența juridică garantată de stat pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale, <https://aopd.md/wp-content/uploads/2023/12/combinepdf-1.pdf>
- [8] Acces egal pentru toți în secțiile de votare. Evaluarea accesibilității secțiilor de votare, <https://www.undp.org/ro/moldova/publications/acces-egal-pentru-toti-sectiile-de-votare-evaluarea-accesibilitatii-sectiilor-de-votare>
- [9] Persons with disabilities are facing moderate to severe difficulties with transport in Moldova, <https://www.undp.org/moldova/press-releases/persons-disabilities-are-facing-moderate-severe-difficulties-transport-moldova>

-
- [10] WCAG reprezintă Ghidul de Accesibilitate pentru Conținutul Web (Web Content Accessibility Guidelines). Este standardul internațional oficial care explică cum trebuie create site-urile și aplicațiile mobile pentru a fi ușor de utilizat de către persoanele cu dizabilități (deficiențe de vedere, auz, motorii sau cognitive). <https://www.w3.org/WAI/standards-guidelines/wcag/> Implementarea completă a standardelor UE (precum normele EAA - European Accessibility Act aplicabile în statele membre începând cu 2025) în Moldova este încă în proces de aliniere prin Planul de acțiuni privind drepturile digitale. În Moldova, Agenția de Guvernare Electronică (AGE) implementează standardul WCAG în mod obligatoriu pe toate site-urile și serviciile publice ale statului, prin intermediul Modelului Unitar de Design.
- [11] Incluziunea copiilor cu cerințe educaționale speciale în sistemul de învățământ, <https://www.unicef.org/moldova/media/15376/file>
- [12] HG Nr. 950 din 06-12-2023 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2024 – 2027, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141025&lang=ro
- [13] Analiza situațională. Capacitatea sistemului de educație timpurie de a răspunde nevoilor copiilor cu dizabilități și cerințe educaționale speciale, Raport – Republica Moldova https://www.keystonemoldova.md/wp-content/uploads/sites/4/2023/08/ROM_Analiza_Situationala.pdf
- [14] Biroul Național de Statistică, Ancheta Forței de Muncă (AFM), <https://statistica.gov.md/ro/ancheta-forței-de-munca-afm-9926.html>
- [15] https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2024-9460_62109.html
- [16] Biroul Național de Statistică, Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2024-9460_62109
- [17] [Analysis of additional costs associated with disability in the Republic of Moldova https://www.unicef.org/moldova/media/23516/file/Extra-Cost%20Disability_RO_final.pdf](https://www.unicef.org/moldova/media/23516/file/Extra-Cost%20Disability_RO_final.pdf)
-

-
- [18] Conform datelor Biroului Național de Statistică,
https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2024-9460_62109.html
- [19] Studiu de tip baseline privind serviciile sociale destinate persoanelor cu dizabilități intelectuale și psiho – sociale și copiilor din grupuri vulnerabile,
https://soros.md/wp-content/uploads/2022/09/FSM_SSMB_Raport_studiu_baseline_RO.pdf
- [20] HOTĂRÂRE Nr. 566 din 03-09-2025 Pentru modificarea unor hotărâri ale Guvernului (actualizarea cadrului normativ aferent managementului funcției publice), https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150790&lang=ro
- [21] Accesul la sănătate ca factor esențial al calității vieții grupurilor vulnerabile în perioada pandemică, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/5-26_1.pdf
- [22] Raport de monitorizare. Asigurarea cu medicamente și dispozitive medicale compensate a persoanelor cu dizabilități din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală, <https://aopd.md/wp-content/uploads/2025/01/Raport-de-monitorizare-INCLUSIV-EU.pdf>
- [23] Analiza lacunelor și priorităților în asigurarea copiilor cu CES și/sau cu dizabilități cu tehnologii asistive pentru educația incluzivă în Republica Moldova,
[https://www.unicef.org/moldova/media/15296/file/Analiza%20Lacunelor%20\(Ro\).pdf](https://www.unicef.org/moldova/media/15296/file/Analiza%20Lacunelor%20(Ro).pdf)
- [24] Proiectul HG privind Programul Național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2026 – 2030,
<https://gov.md/sites/default/files/media/documents/sedinte-de-guvern/2026-05/484-MMPS-2026.pdf>
- [25] Raport de monitorizare a Alegerilor Parlamentare din 28 septembrie 2025 prin prisma dimensiunii de dizabilitate,
https://www.infonet.md/storage/files/fSm5CmMIBBXhztN4GiMLmfqAeEly_uCDHRMQnseHy.pdf
-